

WHO:n ohje kliinikolle — PrEPin perusteet*

***] Suomen kansallinen PrEP-ohjeistus on tulossa. Tämä teksti on käännetty ja Suomen oloihin sovitettu WHO:n materiaalista.**

Lähde: WHO implementation tool for pre-exposure prophylaxis (PrEP) of HIV infection, heinäkuu 2017, www.who.int/hiv/pub/prep/prep-implementation-tool/en/

PrEPin käyttöaiheet (viimeisen puolen vuoden anamneesin perusteella):

- * Hiv-negatiivinen JA
 - Hiv-positiivisen seksipartneri, joka ei ole lääkityksellä virussuppressiossa (hiv-RNA:ta mitattavissa), TAI
 - Seksuaalisesti aktiivinen henkilö, joka kuuluu suuren hiv-insidenssin/prevalenssin ihmisryhmään JA jotain seuraavista:
 - emätin/anaalyihdyntöjä ilman kondomia eri henkilöiden kanssa
 - seksipartneri, joka on hiv-infektion riskissä
 - seksitautitartunta (myös itse ilmoitettu tai oireiden pohjalta hoidettu)
 - ollut käytössä seksialistuksen jälkeinen hiv-infektion estohoito (PEP, Post-exposure Prophylaxis)
 - oma toive PrEP-lääkityksestä

PrEPin vasta-aiheet:

- * hiv-positiivisuus
- * GFR alle 60 mL/min
- * hiv-ensitaudin oireita henkilöllä, jolla on mahdollinen hiv-altistus taustalla
- * yliherkkyys tai muu lääkeainekohtainen vasta-aihe PrEP-lääkkeille

Reseptille: emtrisitabiini-tenofoviiridisoproksiili 200/245 mg yksi tabletti kerran päivässä. Lääkemääräykseen kerralla 90 tablettia.

Ohjaa: tabletin otto samaan aikaan päivästä päivittäiseen rutiiniin liitettynä.

PrEPin ehkäisyteho:

Oikein käytettynä PrEP on erittäin tehokas ehkäisemään hiv-infektio. PrEP ei ehkäise muita seksitauteja tai raskautta.

PrEP-lääkityksen haittavaikutukset:

Yksi kymmenestä lääkityksen käyttäjästä saa haittavaikutuksia (kuten pahoinvointia, vatsakipuja tai päänsärkyä), mutta nämä ovat yleensä lieviä ja ensimmäisen käyttökuukauden aikana ohi meneviä. Yhdellä kahdestasadasta nousee seerumin kreatiniinipitoisuus (tyypillisesti Krea palautuu normaaliksi, kun lääkitys lopetetaan). Luuston mineraalitiheys laskee keskimäärin yhdellä prosentilla; luuntiheys palautuu lääkityksen loputtua.

Ensikäynnin laboratoriotestit:

HIVAgAb; suositellaan: Krea ja GFR (jollei vastikään tarkistettu); HbsAg; TrpaAb (jos ei kuppa-anamneesia), -CtGcNhO (alkuvirtsasta/virtsaputkesta/kohdunkaulakanavasta, peräsuolesta ja/tai nielusta riippuen suojaamattomista seksikontakteista); tapauskohtaisesti HCVAAb

Kontrollikäyntien yhteydessä:

- * HivAgAb 3 kk välein
- * 3 kk välein suositellaan: muiden seksitautien testaus, PrEPin käyttöaiheiden tarkistus ja käyttöön liittyvien seikkojen läpikäynti
- * 3–6 kk välein suositellaan: Krea ja GFR

Erityistilanteet:

- * Hiv-altistus 72 tunnin sisällä: tarjoa altistuksen jälkeistä estohoitoa (PEPIä), sitten aloita PrEP (jollei vasta-aihetta)
- * Hiv-ensitautiin sopivia oireita: siirrä PrEP-aloitusta kuukaudella ja kontrolloi tuolloin HIVAgAb
- * Raskaus ja imetys: PrEPin voi aloittaa ja aloitettua PrEPiä voi jatkaa
- * jos HBsAg negatiivinen, niin harkitse rokottamista (Suomessa hepatiitti A ja B -rokotesarja kuuluu rokotusohjelmaan miehille, joilla on seksiä miesten kanssa sekä iv-huumeidenkäyttäjille ja heidän lähipiirilleen); jos HbsAg positiivinen, niin tarkista hoitoindikaatiot ja muista taudin pahenemisen riski, jos PrEP lopetetaan
- * alle 25-vuotiaat voivat hyötyä säännöllisemmistä kontrollikäynneistä, esimerkiksi kuukauden välein

Ohjaa potilasta raskauden ehkäisyssä tai turvallisen raskauden yrittämisessä sekä muiden seksitautien ehkäisyssä.

PrEP: mitä muut edellä, sitä me perässä?

Mikä PrEP on?

PrEP (pre-exposure prophylaxis of HIV infection) tarkoittaa hiv-infektion altistusta edeltävää estohoitoa lääkkein. Sen ajatus on samankaltainen kuin esimerkiksi malariaprofylaksiassa: korkeassa hiv-infektion riskissä oleva henkilö aloittaa lääkkeen käytön ennen mahdollista altistusta ja käyttää lääkitystä ohjeen mukaan sen ajanjakson, jolla riski hiv-infektioon on kohonnut. Maailman terveysjärjestö WHO on julkaissut heinäkuussa 2017 ohjeistuksen PrEPin maailmanlaajuiselle käyttöönotolle. Tämän ydinsisältö on lehtisen kääntöpuolella.

Miten PrEP toimii?

Keskeisin PrEP-lääke on yhdistelmävalmiste tenofoviiridisoproksiili-emtrisitabiini. Sekä tenofoviiri että emtrisitabiini ovat aihiolääkkeitä, jotka solunsisäisen entsyymitoiminnan fosforyloimina metaboliitteina kiinnittyvät hivin käänteiskopioijaentymin muodostamaan DNA-ketjuun ja päättävät sen ennenaikaisesti. Näin hivin genomi ei ole mahdollista liittää osaksi ihmisen auttaja-T-solun perimää, eikä hiv tällöin myöskään monistu.

Kenelle PrEPiä?

PrEPiä on perusteltua tarjota sellaisille henkilöille ja ihmisryhmille, joilla on merkittävä hiv-infektion riski (WHO:n mukaan insidenssi yli 3/100 henkilövuotta). Riski määräytyy yksilötason riskeistä (ks. kääntöpuoli) ja ihmisryhmäkohtaisista riskeistä. Länsimaissa keskeisin riskiryhmä ovat miehet, joilla on miestenvälistä seksiä (MSM).

Millainen on tieteellinen näyttö PrEPistä?

Ohjeiden mukaan päivittäin käytetty PrEP suojaa yli 90 prosentin todennäköisyydellä seksiteitse tarttuvalta hiv-infektioon (1–5). On myös näyttöä PrEPin tehosta lyhytaikaisesti tiedossa olevaan MSM-riskitapahtuman yhteydessä (6), mutta tämän osalta kansalliset suositukset ovat vaihtelevia.

Entä kondomi?

PrEP antaa hyvän suojan hiv-tartuntaa vastaan, mutta se ei ehkäise muilta seksiteitse tarttuvilta infektioilta tai raskaudelta. PrEPin käytön vaikutus kondomin käytön yleisyyteen oli vaihtelevaa eri tutkimuksissa;

osassa PrEP-lääkittyjen kondomin käyttö ei vähentynyt, osassa väheni. PrEPin hoitosuosituksessa on yhtenä ajatuksena tuoda seksitautiriskissä olevia PrEPin käyttäjiä säännöllisen testauksen ja neuvonnan piiriin.

Mikä on PrEPin tilanne maailmalla ja Suomessa?

Ensimmäinen kansallisen tason suositus PrEPistä julkaistiin Yhdysvalloissa 2014, jossa PrEP on saatavilla lähinnä yksityisten terveysvakuutusten kautta. Norjassa, Ranskassa, Skotlannissa ja Brasiliassa PrEP-lääkitys on ilmainen, kunhan paikalliset korvausoikeuden edellytykset täyttyvät. Belgiassa PrEPillä on osittainen korvattavuus. Eräissä eteläisen Afrikan valtioissa on käynnissä ulkomaisella tuella PrEPin käyttöönotto riskiryhmille.

Suomessa kansallinen PrEP-suositus on suunnitteilla. Tätä kirjoittaessa Suomessa emtrisitabiini-tenofoviiridisoproksiilin alkuperäislääkkeen patentti on yhä voimassa, ja sen hinta on 853,44 €/kk (tilanne 10.12.2017). Esimerkiksi Ruotsissa lääkkeen patentti on rauennut ja halvinta rinnakkaisvalmistetta on saatavilla noin 57 eurolla kuussa (tilanne 10.12.2017).

Keskeisiä lähteitä

- * WHO:n suositus PrEPin käyttöön ottamiseksi (7/2017): www.who.int/hiv/pub/prep/prep-implementation-tool/en/
- * Yhdysvaltain terveysviranomaisen CDC:n PrEP-sivusto: www.cdc.gov/hiv/risk/prep/index.html
- * European AIDS Clinical Society Guidelines (10/2017), PDF: www.eacsociety.org/files/guidelines_9.0-english.pdf

Viitteet

- 1 N Engl J Med 2010;363:2587-99.
- 2 Lancet Infect Dis 2014;14:820-29.
- 3 AIDS 2015, 29:331-337.
- 4 CID 2015;61(10):1601-3.
- 5 JAIDS 2016;73(5):540-546.
- 6 N Engl J Med 2015;373:2237-46